

แนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อช่วยในการวางแผนทางการเงินและจัดการหนี้สินในช่วงการระบาดของโควิด-19

Household Accounting Guidelines to Address Financial Planning and Debt Management during the COVID-19 Pandemic

◆ สรัญญา ศรีทองมาศ

อาจารย์, ศูนย์บริหารธุรกิจและการศึกษาทั่วไป วิทยาลัยดุสิตธานี

Saranya Sritongmas

Lecturer of Business Administration and General Education Center

Dusit Thani College, Email: saranya.sr@dtc.ac.th

◆ วาติต อินทุลักษณะ*

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำศูนย์บริหารธุรกิจและการศึกษาทั่วไป วิทยาลัยดุสิตธานี

Watit Intuluck*

Assistant Professor, Ph.D., Business Administration and General Education Center

Dusit Thani College, Email: watit.in@dtc.ac.th

*Corresponding Author E-mail: watit.in@dtc.ac.th

Abstract

Household accounting, financial planning, and debt management are important means of solving the problems of households affected by the COVID-19 situation. This academic paper aims to study the major problems and obstacles in the household sector's financial management, along with the study of the meanings, benefits, and challenges of household accounts. The purpose is to offer guidelines for household accounting to assist with financial planning and debt management during the COVID-19 pandemic. Through a documentary study, it can be concluded that overall household debt has risen, resulting in insufficient income to meet expenses. Such problems can begin with the fact that every person or household should have a household account record that considers expenditures, incomes, liabilities, and savings as a reserve for emergency use. The guidelines for the preparation of household accounts can take many forms depending on the aptitude of the individual to use them. They may include notebooks, programs, or applications, but it is

important to be active and consistent. Therefore, household accounting will be able to help households with financial planning and debt management during the coronavirus pandemic.

Keywords: Household Accounting, Financial Planning, Debt Management, COVID 19

บทคัดย่อ

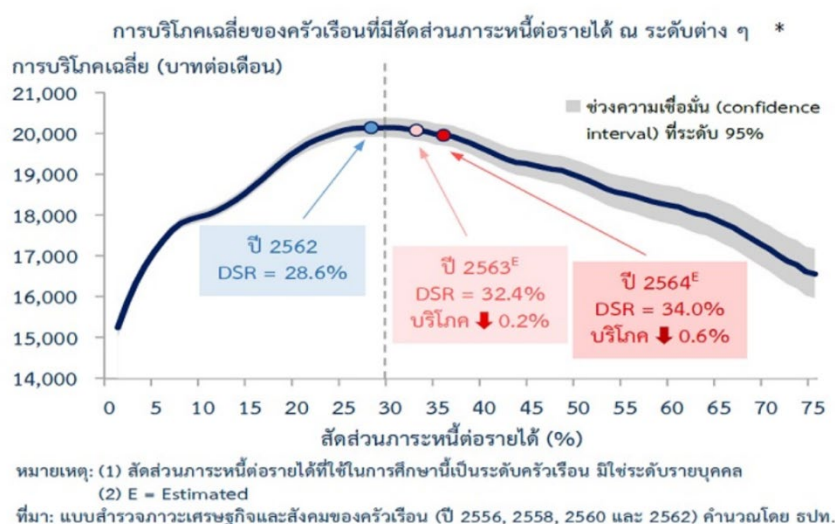
บัญชีครัวเรือนเพื่อการวางแผนการเงินและการจัดการหนี้สินเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการแก้ปัญหาของภาคครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในภาคครัวเรือนในการบริหารจัดการเงิน รวมทั้งการศึกษาความหมาย ประโยชน์ และความท้าทายของบัญชีครัวเรือน เพื่อเสนอแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อช่วยในการวางแผนทางการเงินและการจัดการหนี้สินในช่วงการระบาดของโควิด-19 ด้วยการศึกษาเชิงเอกสาร จึงสามารถสรุปได้ว่าหนี้สินภาคครัวเรือนโดยรวมสูงขึ้น ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย ปัญหาดังกล่าวสามารถเริ่มต้นด้วยการที่ทุกคนหรือทุกครัวเรือนควรมีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน โดยพิจารณารายจ่าย รายรับ หนี้สิน การออมเพื่อเป็นเงินสำรองไว้ใช้ในยามฉุกเฉินได้ ซึ่งแนวทางในการจัดทำบัญชีครัวเรือนสามารถทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละบุคคลจะใช้ สมุดบันทึกรายการ โปรแกรม หรือแอปพลิเคชัน ก็ได้ แต่สิ่งที่สำคัญคือต้องมีการทำอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ ก็จะสามารถช่วยวางแผนทางการเงินและการจัดการหนี้สินในช่วงระบาดของโควิด-19 นี้ได้

คำสำคัญ : บัญชีครัวเรือน การวางแผนทางการเงิน การจัดการหนี้สิน โควิด-19

บทนำ

เมื่อโรคโควิด-19 ได้แพร่ระบาดไปทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วยนั้น นอกจากจะต้องเตรียมรับมือกับมาตรการด้านสาธารณสุขที่จะต้องป้องกันโรคโควิด-19 แล้ว ยังจะต้องมีมาตรการการรองรับทางด้านผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจด้วย และเมื่อประเทศไทยประสบกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ระลอกที่สี่ในปี พ.ศ. 2564 กลุ่มเปราะบางจึงได้รับผลกระทบและมีการฟื้นตัวที่ช้าลงมากกว่ากลุ่มอื่น อัตราการจ้างงานโดยรวมของประเทศยังคงตัวอยู่ที่ร้อยละ 68 นับตั้งแต่เริ่มมีการระบาด แม้อัตรานี้จะแตกต่างไปบ้างตามกลุ่มประชากรและภูมิภาคต่างๆ แม้การจ้างงานในเมืองจะลดลงการจ้างงานในแถบชนบทกลับเพิ่มขึ้นเนื่องจากผู้คนที่ต้องออกจากงานในตัวเมืองหันมาสู่ภาคเกษตร ผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 50 กล่าวว่างานของตนได้รับผลกระทบจากโควิด-19 บางคนต้องออกจากงานบ้างถูกลดจำนวนชั่วโมงทำงานหรือค่าตอบแทนลง ความเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ ผู้หญิง ผู้มีการศึกษาไม่สูงนัก และผู้ที่อาศัยอยู่ภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ผู้หญิงที่มีครอบครัวและผู้มีบุตรหลานก็ต้องแบกรับภาระด้านการเลี้ยงดูเพิ่มเติมในช่วงการระบาดอีกด้วย การสำรวจบ่งชี้ว่าครัวเรือนกว่าร้อยละ 70 ประสบปัญหารายได้ลดน้อยลง (Belghith & Arayavechkit, 2021)

นอกจากนั้น รายงานจากศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์ กล่าวว่า ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศตัวเลขหนี้ภาคครัวเรือนของประเทศในไตรมาส 3 ปี พ.ศ. 2564 อยู่ที่มากกว่า 14.3 ล้านล้านบาท ซึ่งเป็นตัวเลขที่ขยายตัวจากปีก่อนถึงร้อยละ 4.2 ในช่วงเวลาเดียวกัน และคิดเป็นสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP ถึงร้อยละ 89.3 ขณะที่ในเวลาต่อมาสถานการณ์จะปรับดีขึ้น แต่ก็ดีขึ้นได้ไม่นาน เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส โอมิครอน (Omicron) ในช่วงไตรมาสแรกของปีพ.ศ. 2565 ทำให้สัดส่วนของหนี้ครัวเรือนต่อ GDP กลับมาสูงขึ้นอีกครั้ง และด้วยภาระหนี้สินที่สูงขึ้นนี้ทำให้ภาคครัวเรือนต้องประสบปัญหาการชำระอัตราดอกเบี้ยจากการกู้ยืมที่สูงขึ้นตามลำดับ (BangkokBiz News, 2022) และจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาหนี้ครัวเรือนที่สูงขึ้น ซึ่งได้เริ่มสะสมตัวมาช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้วและถูกซ้ำเติมให้ทวีความรุนแรงขึ้นด้วยวิกฤตโควิดในหลากหลายสายพันธุ์

ภาพที่ 1 สัดส่วนหนี้สินต่อรายได้ของภาคครัวเรือน

ที่มา: (Tungnaratchakit, 2019)

จากภาพที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า สัดส่วนภาระหนี้สินต่อรายได้ (Debt Service Ratio: DSR) โดยเฉลี่ยของครัวเรือนไทยอยู่ในจุดใกล้จุดอันตราย คือที่ระดับร้อยละ 30 มาตั้งแต่ก่อนเกิดโควิด หรือในช่วงปีพ.ศ. 2562 กล่าวคือ ถ้าสัดส่วนนี้เพิ่มขึ้นอีกเพียงเล็กน้อยจนเกินร้อยละ 30 ซึ่งเป็นจุดวกกลับ (turning point) การก่อหนี้ก็จะเปลี่ยนบทบาทจากการกระตุ้นเป็นการอุดหนุนการบริโภคของครัวเรือน และเมื่อเกิดวิกฤตโควิดช่วงปี พ.ศ. 2563 - พ.ศ. 2564 เศรษฐกิจไทยถูกกระทบรุนแรง รายได้ครัวเรือนหายไปมาก ครัวเรือนจำเป็นต้องกู้ยืมเพื่อพุงกำลังซื้อและรักษาระดับการบริโภค สัดส่วนภาระหนี้ต่อรายได้โดยเฉลี่ยจึงปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเกินระดับร้อยละ 30 จนทำให้ภาระหนี้กลายเป็นปัจจัยอุดหนุนการบริโภคและการฟื้นตัวของเศรษฐกิจ และเมื่อคาดการณ์ไปข้างหน้า แม้รายได้ของครัวเรือนจะมีแนวโน้มฟื้นตัวขึ้นตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่คาดว่าภาระหนี้ที่สูงจะยังคงเป็นปัจจัยอุดหนุนเศรษฐกิจต่อไป เนื่องจากครัวเรือนจำเป็นต้องนำรายได้ที่เพิ่มขึ้นไปชำระหนี้ที่มีอยู่เดิมก่อน ทำให้ไม่สามารถใช้จ่ายได้อย่างเต็มที่ ร่วมด้วยภาวะเงินออมที่

ลดลงโดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการระบาด ทำให้ครัวเรือนเหล่านี้ขาดภูมิคุ้มกันในการรองรับเหตุการณ์เลวร้ายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น หากถูกเลิกจ้าง หรือค่าจ้างถูกปรับลดลงมาก และอาจนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจได้ในท้ายที่สุด แนวทางการแก้ปัญหาหนี้ครัวเรือนได้แก่ 1) เพิ่มรายได้ของครัวเรือน เพราะตราบไคที่ครัวเรือนยังมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ก็เสี่ยงไม่ได้ที่จะต้องก่อหนี้เพื่อนำไปใช้จ่าย ซึ่งอาจทำได้โดยการเพิ่มศักยภาพแรงงานไทย ให้มีทักษะการทำงานที่ตรงกับความต้องการของตลาด 2) ปลดหนี้เดิม ในช่วงที่ผ่านมา หลายหน่วยงานริเริ่มมาตรการต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ที่ย่อยปรับตัวและหลุดพ้นจากปัญหาหนี้ที่ประสบอยู่ และ 3) สร้างความตระหนักรู้ทางการเงินให้กับครัวเรือน เพื่อไม่เกิดการใช้จ่ายและการก่อหนี้ที่เกินตัว มีความตระหนักถึงความสำคัญของการออมและการลงทุน รู้จักวางแผนเงินและบริหารความเสี่ยง สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของหลายภาคส่วนที่ต้องทำร่วมกัน โดยภาครัฐต้องส่งเสริมความรู้ทางการเงินให้กับประชาชน ขณะที่ภาคครัวเรือนก็ต้องขวนขวายหาความรู้และฝึกวินัยทางการเงินด้วยตนเอง นอกจากนี้ ภาคสถาบันการเงินต้องไม่ออกโปรโมชั่นหรือผลิตภัณฑ์การเงินที่สุ่มเสี่ยงจะทำให้ประชาชนติดกับดักหนี้ (Tungnaratchakit, 2019). บัญชีครัวเรือน (Home Accounting) เป็นการนำการบัญชีมาประยุกต์เพื่อเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการบันทึกรายได้และรายจ่าย รายได้และรายจ่ายที่บันทึก อาจเป็นรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคลหรือรายได้และรายจ่ายที่เป็นต้นทุนในการผลิตของบุคคลหรือองค์กร เพื่อมุ่งหวังให้ได้ทราบถึงผลกำไรหรือขาดทุนจากการประกอบธุรกิจนั้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นเครื่องมือทางการเงินที่มีประสิทธิภาพที่จะช่วยให้ภาคครัวเรือนสามารถบริหารจัดการทางการเงินได้ดีขึ้น (Ruangsinpinya, 2012; Raharjo & Kamayanti, 2015 และ Alias, Sadique, Bakar, & Onasis, 2021)

อีกทั้งรัฐบาลได้มีการประกาศให้ปีพ.ศ. 2565 เป็นปีแห่งการแก้ปัญหาหนี้สินภาคครัวเรือน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหนี้สินภาคครัวเรือนกำลังเป็นปัญหาที่ทุกคนควรให้ความสำคัญรวมทั้งประชาชนทุกคนด้วย (Nakontharn, 2022) ผู้เขียนจึงเห็นว่าหากประชาชนมีการวางแผนทางการเงิน โดยนำบัญชีครัวเรือนเข้ามาใช้อาจจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถวางแผนการใช้เงินได้อย่างเหมาะสมไม่ก่อให้เกิดเป็นหนี้สิน โดยบัญชีครัวเรือน เป็นบัญชีที่บันทึกรายรับรายจ่ายของแต่ละคนหรือแต่ละครอบครัวในแต่ละวัน สรุปเป็นรายเดือนเพื่อผู้จัดทำบัญชีจะได้ทราบรายได้และค่าใช้จ่ายที่ได้ใช้จ่ายในแต่ละวัน หรือในแต่ละเดือน ทำให้สามารถนำข้อมูลจากการบันทึกมาวางแผนทางการเงินของตนเองเพื่อไม่ให้เกิดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นหรือก่อให้เกิดหนี้ อีกทั้งยังสามารถวางแผนเก็บเงินเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันโดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อให้สามารถมีสถานะการเงินที่ดีขึ้นในยามที่ตนต้องการ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาความหมาย ประโยชน์ และความท้าทายของบัญชีครัวเรือนในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในภาคครัวเรือนในการบริหารจัดการเงินในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อช่วยในการวางแผนทางการเงินและจัดการหนี้สินในช่วงการระบาดของโควิด-19

ปัญหาที่สำคัญของภาคครัวเรือนในการบริหารจัดการเงินในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย เผยผลสำรวจภาวะหนี้สินและเงินออมของประชาชนใน กรุงเทพฯ ปริมาณผลสะท้อนผลกระทบโควิดระลอก 3 พบกลุ่มรายได้ลดลงสูงขึ้นต่อเนื่องถึงร้อยละ 73 ผลจากชั่วโมงทำงานลดลงจากการมีมาตรการบังคับ หรือจำกัด การเดินทาง การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการจำกัดเข้าพื้นที่สาธารณะโดยผู้มีเงินออม รองรับตกงานเพียง 1-3 เดือนเท่านั้น การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ธุรกิจต้องปิดกิจการ ส่งผลให้คนตกงานเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนการเกิดระบาดของโควิด จากรายงานของศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์ (อีไอซี) พบว่า ช่วงครึ่งแรกปีพ.ศ. 2564 มีผู้ว่างงานเพิ่มขึ้น 3.81 แสนคน หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 104.6 เทียบจากสิ้นปีพ.ศ. 2562 ที่มีจำนวนผู้ว่างงาน 3.73 แสนคน ก่อนจะเพิ่มมาเป็น 7.45 แสนคนในสิ้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2564 และมีแนวโน้มคนตกงานเกิน 1 ปีมากขึ้น ซึ่งจะกลายเป็นคนว่างงานระยะยาว ขณะเดียวกัน แรงงานในระบบบอกรอระบบ เพื่อทำงานอิสระมากขึ้น แถมรายได้แรงงานที่สูญเสียในช่วงโควิดยังสูงถึง 1.7 ล้านล้านบาทต่อปี (Thansettakij Digital, 2021) โดย “วิกฤตโควิด-19 มีผลกระทบซ้ำเติมให้สถานะทางการเงินของครัวเรือนหลายส่วนเปราะบางมากขึ้น และลูกหนี้รายย่อยของสถาบันการเงิน ทั้งธนาคารพาณิชย์ นอเนแบงก์ และสถาบันการเงินเฉพาะกิจทยอยเข้ารับมาตรการช่วยเหลือเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่เดือน เม.ย. พ.ศ. 2564 เป็นต้นมา” ส่วนในช่วงที่เหลือของปี 2564 “ศูนย์วิจัยกสิกรไทย” ประเมินว่า สัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP ของไทยจะกลับมาเร่งตัวขึ้น โดยมีโอกาสที่จะขยับเข้าใกล้กรอบบนของตัวเลขประมาณการหนี้ครัวเรือนที่ระดับร้อยละ 90-92 ต่อจีดีพี เพราะหนี้สินของภาคครัวเรือนยังอยู่ในระดับสูง และครัวเรือนบางส่วนอาจก่อหนี้เพิ่มในช่วงไตรมาส 3 ปีพ.ศ. 2564 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการระบาดรุนแรง สะท้อนจากการเร่งตัวขึ้นของสินเชื่อส่วนบุคคลที่มีและไม่มีหลักประกัน ภาวะรายได้ไม่พอกับรายจ่ายของประชาชนที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ ส่วนใหญ่ยังมาจากผลกระทบของโควิด-19 หลายส่วน ต้องการสภาพคล่องมาเติมการใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน แต่ในภาวะที่เศรษฐกิจยังไม่ฟื้นตัว ภาคธุรกิจได้รับผลกระทบอย่างหนักจนส่งผลให้เกิดปัญหาการว่างงาน จึงเป็นประเด็นที่หลีกเลี่ยงได้ยากที่จะก่อหนี้ขึ้น (Thai Post, 2021)

ด้านของธนาคารโลกนั้น ก่อนหน้านี้ได้มีการปรับลดคาดการณ์การเติบโตของเศรษฐกิจไทยในปีนี้ลงเหลือร้อยละ 1 และประเมินว่าเศรษฐกิจไทยจะกลับมาฟื้นตัวเท่ากับช่วงก่อนเกิดการระบาดได้ก็คงเป็นปีพ.ศ. 2566 ล่าช้ากว่าคาดการณ์เดิมราว 1 ปี ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการกระจายวัคซีน ขณะที่การระบาดของโควิด-19 ก็ยังส่งผลกระทบกับภาคครัวเรือน ทำให้อัตราการว่างงานอยู่ในระดับสูง ภาคธุรกิจโดยเฉพาะเอสเอ็มอีขาดรายได้ ปัจจัยเสี่ยงดังกล่าวทำให้คาดการณ์ได้ว่าในปีพ.ศ. 2564 ประเทศไทยจะมีผู้ที่มีความยากจนเพิ่มขึ้นอีก 1.7 แสนคน (Thai Post, 2021) จุดเปราะบางในระบบเศรษฐกิจการเงินที่ไม่ควรมองข้ามปัญหาหนี้ครัวเรือนที่สูงถึงร้อยละ 89.30 ต่อ GDP ในไตรมาสที่ 3 ปีพ.ศ. 2564 ประกอบกับเงินออมที่ลดลง

โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการระบาด ทำให้ครัวเรือนเหล่านี้ขาดภูมิคุ้มกันในการรองรับเหตุการณ์เลวร้ายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น หากถูกเลิกจ้าง หรือค่าจ้างถูกปรับลดลงมาก นอกจากครัวเรือนจะลดการบริโภคแล้ว ยังอาจส่งผลให้ครัวเรือนผิวนัดชำระหนี้ สร้างความเสี่ยงให้กับระบบสถาบันการเงินหรือผู้ให้กู้ยืม และในกรณีเลวร้ายหากเกิดการผิวนัดชำระหนี้ในวงกว้าง ระบบการเงินได้รับความเสียหายจนไม่สามารถดำเนินการได้ตามปกติ ก็จะกระทบกิจกรรมทางเศรษฐกิจรุนแรง และอาจนำไปสู่วิกฤตเศรษฐกิจได้ในท้ายที่สุด (Tungnararatchakit, 2019)

สรุปปัญหาสำคัญของภาคครัวเรือนจากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่าภาคครัวเรือนมีปัญหาในเรื่องของรายได้ที่ลดลง คนตกงานเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดภาวะรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายของประชาชน โดยสำหรับผู้มีเงินออมสามารถรองรับรายจ่ายได้เพียง 1-3 เดือนเท่านั้น เมื่อรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เงินออมหรือเงินสำรองมีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้ประชาชนต้องหาทางออกด้วยการสร้างหนี้ โดยเป็นหนี้สินประเภทสินเชื่อส่วนบุคคลเนื่องจากไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน เพื่อนำเงินมาเสริมสภาพคล่องและใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังส่งผลให้ประชาชนมีเงินออมที่ลดลง การบริโภคที่ลดลงและการผิวนัดชำระหนี้ที่มากขึ้น จากเหตุผลดังกล่าวทำให้นี้สินภาคครัวเรือนสูงขึ้น ซึ่งหากปล่อยให้เกิดภาวะอย่างนี้ต่อไปจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาพรวมได้

อุปสรรคที่สำคัญของภาคครัวเรือนในการบริหารจัดการเงินช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

เศรษฐกิจไทยมีการชะลอตัวอย่างชัดเจนตั้งแต่เกิดการระบาดของโควิด-19 เมื่อปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน หลายภาคส่วนในระบบเศรษฐกิจได้รับผลกระทบอย่างชัดเจน ทั้งจากสถานการณ์การแพร่ระบาดและมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดที่ส่งผลโดยตรงกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สะท้อนอย่างเห็นได้ชัดจากปัญหาการว่างงาน การปิดกิจการเป็นจำนวนมากในช่วงที่ผ่านมา ปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อ “รายได้ของภาคครัวเรือน” ให้ชะลอตัวลง ขณะที่รายจ่ายและหนี้สินต่าง ๆ ของครัวเรือนยังเป็นเหมือนระเบิดเวลาที่อยู่ แม้ว่าที่ผ่านมาหลายส่วนจะมีการออกมาตรการช่วยเหลือ แต่ก็ยังเป็นเพียงการประคองให้ผ่านช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น ประเด็นเหล่านี้ถือเป็นความเปราะบางทางการเงินของครัวเรือนไทยที่สะท้อนออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์ระบาดของโควิด-19 นี้ โดยก่อนหน้านี้ ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ได้เผยแพร่รายงานการประชุมคณะกรรมการนโยบายการเงิน (กนง.) ฉบับย่อครั้งที่ 6/2564 โดยระบุว่า เศรษฐกิจไทยมีแนวโน้มชะลอตัวลงมากในไตรมาส 3 ปีพ.ศ. 2564 จากการระบาดของโควิด-19 ในไทยที่รุนแรงและขยายวงกว้างมากขึ้น ส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงมากในช่วงไตรมาสดังกล่าว ก่อนจะกลับมาฟื้นตัวได้บ้างหลังจากการผ่อนคลายมาตรการควบคุมการแพร่ระบาด ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่ ฐานะทางการเงินภาคครัวเรือนเปราะบางมากขึ้นจากหนี้ที่อยู่ในระดับสูง โดยสัดส่วนหนี้ครัวเรือนต่อ GDP ที่ระดับ ร้อยละ 89.3 ณ สิ้นไตรมาส 2 ปีพ.ศ. 2564 นั้น แม้ว่าจะปรับลดลงจากไตรมาสก่อนหน้าแต่ก็ยังถือว่าอยู่ในระดับสูง โดยหนี้ครัวเรือนจะเป็นแรงกดดันเพิ่มเติมต่อการฟื้นตัวของการบริโภคและเศรษฐกิจระยะยาวต่อไป นอกจากนี้ ภาคครัวเรือนยังเผชิญความเสี่ยงจากการฟื้นตัวของเศรษฐกิจที่ยังมี

ความไม่แน่นอนสูงตามสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 จึงต้องติดตามความสามารถในการชำระหนี้ของภาคครัวเรือนอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะกลุ่มครัวเรือนที่ทำงานในภาคบริการและครัวเรือนกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพอิสระ ด้าน “ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบี (ttb analytics) ระบุถึงสถานการณ์หนี้ครัวเรือนไทยในปัจจุบันว่า ยังอยู่ในภาวะที่เปราะบางจากสัดส่วนหนี้เพื่อการบริโภคที่สูงขึ้น จึงเป็นปัญหากระทบต่อเสถียรภาพเศรษฐกิจ โดยมีการคาดการณ์ว่าระดับหนี้ครัวเรือนของไทย อาจจะเพิ่มขึ้นไปถึงร้อยละ 93 ในช่วงสิ้นปีพ.ศ. 2564 นี้ ซึ่งสาเหตุที่ก่อให้เกิดหนี้ครัวเรือนไทยต่อ GDP เติบโตขึ้นในช่วงวิกฤตนี้ มาจาก 2 สาเหตุหลัก ได้แก่ 1.ความจำเป็นในการก่อหนี้เพิ่มขึ้น เนื่องจากการขาดหรือมีสภาพคล่องในครัวเรือนไม่เพียงพอจ่ายค่ารายจ่าย หลังจากที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติในช่วงล็อกดาวน์ การถูกปรับลดเงินเดือนบางส่วนลง รวมถึงการถูกเลิกจ้าง และ 2.รายได้ที่ลดลงมากเมื่อเทียบกับหนี้ที่เพิ่มขึ้นรวดเร็ว สะท้อนหนี้ครัวเรือนไทย ณ ต้นปีที่ผ่านมาขยายตัวที่ระดับร้อยละ 4.6 จากช่วงเดียวกันของปีก่อน ขณะที่เศรษฐกิจไทยยังอยู่ในภาวะซบเซา หลายประเทศก็ประสบปัญหาการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของหนี้ครัวเรือนด้วยเช่นกัน ทั้งเกาหลีใต้ มาเลเซีย ขณะที่ไทยมีปริมาณหนี้ครัวเรือนอยู่อันดับที่ 17 ของโลก ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่างเกาหลีใต้ซึ่งอยู่อันดับที่ 9 และมาเลเซีย อันดับที่ 14 แต่หนี้ครัวเรือนไทยก็ยิ่งสูงกว่าหนี้ครัวเรือนของสิงคโปร์ ซึ่งอยู่ที่อันดับที่ 26 ของโลก จึงเห็นได้ว่านอกจากหนี้ครัวเรือนไทยและประเทศเพื่อนบ้านจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแล้ว ยังมีปริมาณภาระหนี้สูงเป็นอันดับต้นๆ ของโลกอีกด้วย ดังนั้นการบริหารจัดการหนี้ครัวเรือนอย่างยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็น (Rodmuan, 2020)

แม้ว่าการระบาดของอิมิครอนหลังช่วงปีใหม่จะไม่ได้ส่งผลให้เกิดการยกระดับมาตรการคุมเข้มการระบาดผลกระทบต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจจึงมีจำกัด แต่อย่างไรก็ตามระดับราคาสินค้าที่ปรับเพิ่มขึ้นทั้งอาหารสด เช่น เนื้อหมู รวมถึงราคาพลังงานที่ยังคงอยู่ในระดับสูงต่อเนื่องได้เข้ามาคัดค้านกำลังซื้อของภาคครัวเรือนส่งผลให้ดัชนีภาวะเศรษฐกิจและการครองชีพของครัวเรือนในปัจจุบันลดลงต่อเนื่องเป็นเดือนที่ 4 อยู่ที่ระดับต่ำสุดเป็นประวัติการณ์ที่ 30.9 ขณะที่ดัชนีภาวะเศรษฐกิจและการครองชีพของครัวเรือนในอีก 3 เดือนข้างหน้าอยู่ที่ 33.2 บ่งชี้ครัวเรือนยังมีมุมมองค่าครองชีพจะยังคงอยู่ระดับสูงต่อเนื่อง ศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้จัดทำผลสำรวจเพิ่มเติมเกี่ยวกับมุมมองด้านระยะเวลาของระดับราคาสินค้าที่สูงขึ้นกับวิธีรับมือของครัวเรือน ผลสำรวจบ่งชี้ว่าหากครัวเรือนมีมุมมองว่าระยะเวลาที่ระดับราคาสินค้าจะอยู่ในระดับสูงยิ่งนานจะยิ่งส่งผลให้ครัวเรือนลดค่าใช้จ่ายรายการที่ไม่จำเป็นออกไปเพิ่มมากขึ้น แต่ถ้าหากมีมุมมองว่าระดับราคาสินค้าที่สูงจะเป็นระยะเวลาสั้นๆ เช่น 1 เดือนครัวเรือนจะนำเงินออมที่มีออกมาใช้ทดแทนค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นบ่งชี้ว่าสถานการณ์ราคาสินค้าที่ปรับสูงขึ้นจะส่งผลกระทบต่อกำลังซื้อของครัวเรือนทั้งในปัจจุบันที่สะท้อนผ่านการนำเงินออมออกมาใช้และในระยะข้างหน้าที่จะมีการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลง ในระยะข้างหน้าระดับราคาสินค้ามีแนวโน้มอยู่ในระดับสูงต่อเนื่องหรืออย่างน้อยจนถึงสิ้นไตรมาสแรกของปี สาเหตุหลักมาจากการปรับเพิ่มขึ้นราคาพลังงานที่เป็นต้นทุนทางอ้อมของราคาสินค้าผ่านต้นทุนค่าขนส่ง/การผลิตและทางตรงที่ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนผ่านค่าโดยสารและสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการใช้พลังงานในชีวิตประจำวันต่างๆ ขณะที่ภาพรวมกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ จะยังไม่สามารถกลับไปอยู่ในระดับเดียวกับช่วงเกิดโควิด-19 ได้ ดังนั้น

มาตรการช่วยเหลือเยียวยาและแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็นจากภาครัฐยังมีความจำเป็นต่อเนื่องในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจและการครองชีพของครัวเรือนยังมีความเปราะบางสูง (Kasikorn Research Center, 2022)

สรุปอุปสรรคที่สำคัญของภาคครัวเรือนในการบริหารจัดการเงินในช่วงโควิด-19 มีผลเนื่องมาจากเศรษฐกิจไทยมีการชะลอตัว หลายภาคส่วนในระบบเศรษฐกิจได้รับผลกระทบอย่างชัดเจน ทำให้กิจการบางกิจการต้องปิดตัวลงส่งผลให้เกิดการว่างงานมากขึ้น อีกทั้งราคาสินค้า ราคapl้งงาน ฯลฯ ก็มีราคาสูงขึ้นซึ่งสวนทางกับรายได้ในภาคครัวเรือนที่ยังคงที่หรือลดลงจากเดิม ทำให้ค่าครองชีพของภาคครัวเรือนสูงขึ้น สัดส่วนหนี้ครัวเรือนเพื่อการบริโภคจึงสูงขึ้น โดยสาเหตุที่หนี้ครัวเรือนสูงขึ้นนั้นก็มาจาก 1. ความจำเป็นในการก่อหนี้เพิ่มขึ้น เนื่องจากขาดสภาพคล่องหรือสภาพคล่องในครัวเรือนไม่เพียงพอต่อรายจ่าย 2. รายได้ลดลงมาก เมื่อเทียบกับหนี้ที่เพิ่มขึ้น หรือรายได้ลดลงจากสถานการณ์โควิด-19 วิธีการแก้ปัญหาของครัวเรือนคือลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป และนำเงินออมออกมาใช้ทดแทนค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น เพื่อให้ครัวเรือนสามารถดำรงชีวิตผ่านไปได้ในช่วงสถานการณ์โควิด-19 นี้

ความหมาย ประโยชน์ของบัญชีครัวเรือนช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

บัญชีครัวเรือน (home accounting) เป็นการนำการบัญชีมาประยุกต์เพื่อเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นบัญชีที่ใช้สำหรับบันทึกรายได้และรายจ่าย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บันทึกทราบว่าตนเองมีรายได้และรายจ่ายอะไรบ้าง ถ้ามีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายแสดงว่ามีเงินคงเหลือที่สามารถจะนำเงินนั้นไปวางแผนในเรื่องการออมเงินได้ และทำให้ผู้บันทึกทราบอีกด้วยว่าค่าใช้จ่ายตัวใดที่มีมากเกินไปหรือไม่จำเป็นเพื่อจะได้ทำการลดค่าใช้จ่ายเหล่านั้น เพื่อป้องกันการเกิดหนี้จากค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น (Ruangsinpinya, 2012)

ความท้าทายของบัญชีครัวเรือนในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19

1) “เพิ่มรายได้ของครัวเรือน” เพราะตราบใดที่ครัวเรือนยังมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ก็เสี่ยงไม่ได้ที่จะต้องก่อหนี้เพื่อนำไปใช้จ่าย ในภาพใหญ่คงต้องช่วยกันคิดว่า จะทำอะไรให้แรงงานไทยเก่งขึ้น มีทักษะการทำงานที่ตรงกับความต้องการของตลาด จะทำอะไรให้แรงงานในภาคเกษตรกรรมที่มีจำนวนถึง 1 ใน 3 ของกำลังแรงงานทั้งหมดมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างยั่งยืน รวมทั้งปัญหาแรงงานในภาคบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่รายได้ฟื้นตัวได้ช้า ท่ามกลางวิธีการท่องเที่ยวแบบใหม่ที่จะเปลี่ยนไป และให้ภาครัฐก็เพิ่มการลงทุนในประเทศไทย ซึ่งจะช่วยยกระดับผลิตภาพการผลิตและรายได้ของประชาชน ประเด็นเหล่านี้เป็นโจทย์ที่สำคัญและท้าทายอย่างมากสำหรับภาครัฐและภาคเอกชน

2) “ปลดหนี้เดิม” ในช่วงที่ผ่านมา หลายหน่วยงานริเริ่มมาตรการต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ทยอยปรับตัวและหลุดพ้นจากปัญหาหนี้ที่ประสบอยู่ โดยธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ได้ผลักดันหลายโครงการ อาทิ การปรับโครงสร้างหนี้ คลินิกแก้หนี้ และโครงการหมอนหนี้เพื่อประชาชน เพื่อให้ลูกหนี้รายย่อยมีภาระหนี้ที่ต้องจ่ายในแต่ละเดือนสอดคล้องกับรายได้ที่เปลี่ยนไป ด้านสำนักงาน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน(สพฐ.) เดินหน้าช่วยเหลือกลุ่มข้าราชการครูที่ประสบปัญหาหนี้สินสูง สำหรับกรมส่งเสริมสหกรณ์เริ่มออกแบบมาตรการช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์และเกษตรกร อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องเร่งเดินหน้าต่อไปเพื่อให้หลายมาตรการที่ออกมาเกิดผลดีในวงกว้าง

3) “สร้างความตระหนักรู้ทางการเงินให้กับครัวเรือน” เพื่อไม่ให้เกิดการใช้จ่ายและการก่อหนี้ที่เกินตัว มีความตระหนักถึงความสำคัญของการออมและการลงทุน รู้จักวางแผนการเงินและบริหารความเสี่ยง สิ่งเหล่านี้เป็นหน้าที่ของหลายภาคส่วนที่ต้องทำร่วมกัน โดยภาครัฐต้องส่งเสริมความรู้ทางการเงินให้กับประชาชน ขณะที่ภาคครัวเรือนก็ต้องขวนขวายหาความรู้และฝึกวินัยทางการเงินด้วยตัวเอง นอกจากนี้ ภาคสถาบันการเงินต้องไม่ออกโปรโมชั่นหรือผลิตภัณฑ์การเงินที่สุ่มเสี่ยงจะทำให้ประชาชนติดกับดักหนี้ โดยสรุป ปัญหาหนี้ครัวเรือนถือเป็นจุดเปราะบางสำคัญของระบบเศรษฐกิจการเงินไทยที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างรอบด้านโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การที่ภาครัฐกำหนดให้ปีพ.ศ. 2565 เป็น “ปีแห่งการแก้หนี้ภาคครัวเรือน” นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการจัดการกับปัญหาที่สั่งสมมานานอย่างจริงจัง (Tungnararatchakit, 2019)

แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของหนี้ภาคครัวเรือนที่เป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการระบาดของโรคโควิด-19 ในคราวนี้ มีความแตกต่างจากภาวะปัญหาหนี้ที่เกิดขึ้นในอดีตในครั้งที่เป็นผลกระทบจากวิกฤติทางการเงิน ซึ่งเป็นปัญหาจากการขาดสภาพคล่อง หรือความผิดพลาดจากการบริหารสภาพคล่องของครัวเรือนเป็นสำคัญ แต่ผลกระทบต่อลูกหนี้ภาคครัวเรือนในครั้งนี้เป็นการผสมผสานระหว่างปัญหาหนี้ครัวเรือนเดิม (ที่มีอยู่ก่อนการระบาด) กับผลจากการขาดหายไปของโอกาสทางเศรษฐกิจ (จากการระบาดของโรค) จนกระทบต่อขีดความสามารถในการสร้างรายได้หรือการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และส่งผลกระทบต่อครัวเรือนขาดสภาพคล่อง และมีขีดความสามารถในการชำระหนี้ลดลง (บางครัวเรือนมีผลผลิตทางการผลิตลดลง) ครัวเรือนที่เป็นหนี้อยู่แล้ว (ก่อนจะได้รับผลกระทบจากการระบาดของโรค) วางแผนทางการเงินไว้ว่าจะสามารถสร้างรายได้เพียงพอ และสามารถชำระหนี้ได้โดยไม่มีปัญหาใดๆ แต่มีปัญหากการชำระหนี้เมื่อแผนการสร้างรายได้ของครัวเรือนถูกระงับ เช่น ถูกเลิกจ้างหรือหยุดพักการจ้างงานชั่วคราวและไม่ทราบได้อย่างแน่นอนว่าจะกลับไปทำงานในตำแหน่งที่เดิมได้เมื่อไหร่ เงินเดือนจะได้รับเท่าเดิมหรือไม่ หรือจะกลับไปหางานเดิมที่เคยทำอยู่ได้หรือไม่ บางครัวเรือนได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการที่หัวหน้าครอบครัวหรือผู้หารายได้หลักของครัวเรือนเจ็บป่วยไม่สามารถทำงานได้อย่างเดิม หรือแม้แต่เสียชีวิตไปในช่วงที่มีการระบาดของโรค ครัวเรือนที่มีสถานะทางการเงินในลักษณะดังกล่าวนี้คงจะมีจำนวนไม่น้อยเมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้ติดเชื้อและผู้เสียชีวิตจากโควิด-19 ซึ่งก็ยังคงดำเนินอยู่ในปัจจุบัน (Chaisrisawassuk, 2021)

สรุปบัญชีครัวเรือน เป็นบัญชีที่ใช้บันทึกรายได้และรายจ่ายส่วนบุคคล หรือที่เป็นต้นทุนในการผลิตของธุรกิจขนาดย่อม สามารถจัดทำได้ง่าย โดยวัตถุประสงค์ของการบันทึกบัญชีจะทำให้ผู้บันทึกนั้นทราบรายได้และรายจ่ายของตนเองและครอบครัว ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง มีเงินออมมากขึ้น และทำให้ทราบสถานะทางการเงินของตนเองและครอบครัวเพื่อที่จะได้สามารถนำข้อมูลไปวางแผนการใช้จ่ายเงินต่อไปได้ ซึ่งหาก

ครัวเรือนหันมาทำบัญชีครัวเรือนจะทำให้สามารถวางแผนการจัดการการเงินได้ดีขึ้น การก่อกั้นนี้อาจลดลงและมีเงินออมมากขึ้นในสถานการณ์โควิด-19 นี้

การทบทวนวรรณกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อช่วยในการวางแผนทางการเงินและจัดการหนี้สิน

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อช่วยในการวางแผนทางการเงินและจัดการหนี้สินไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปวรรณกรรมแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือน

ผู้แต่ง-ปี ค.ศ.ที่ตีพิมพ์	เนื้อหา	แนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือน
Kaewthong, 2009	การประเมินผลการจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในเขตตำบลยุโป อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา	การจัดบันทึกบัญชีครัวเรือนให้มีความต่อเนื่อง ส่งเสริมให้มีการออมเงินในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การซื้อประกันสุขภาพ ทำประกันชีวิตฝากไว้กับธนาคาร เป็นต้น มุ่งเน้นการลดค่าใช้จ่ายโดยการใช้อุปกรณ์ทดแทน และนำข้อมูลที่จัดบันทึกมาบริหารจัดการในการควบคุมพฤติกรรมการใช้จ่ายและมีการถ่ายทอดการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้บุคคลอื่น แสดงว่าเกษตรกรที่จัดบันทึกบัญชีครัวเรือนมีผลสัมฤทธิ์
Wichitsathien, 2014	การพัฒนาแบบฟอร์มและกระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง	แบบฟอร์มในการจัดทำบัญชีครัวเรือนและกระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) แบบประเมินภาวะเศรษฐกิจและหนี้สินของครัวเรือน 2) สมุดบัญชีครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) แบบสรุปรายรับ-รายจ่าย และสรุปยอดรายจ่ายเพื่อการออมของครัวเรือน 4) แบบกำหนดเป้าหมายเพิ่มรายรับ ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในเดือนถัดไปและ 5) แบบติดตามและประเมินผลการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีความสามารถในการตั้งเป้าหมายเพื่อลดรายจ่าย โดยสามารถวางแผนและกำหนดเป้าหมาย “ปรับ” รายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับวิธีการกิน การอยู่ การใช้ที่ไม่จำเป็นได้ “เปลี่ยน” รายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมที่ไม่จำเป็นได้ “ลด” สิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่จำเป็นได้ “ละ” สิ่งฟุ่มเฟือยตามแพชั่นได้ “เลิก” รายจ่ายเกี่ยวกับอบายมุขได้ดีกว่าความสามารถในการตั้งเป้าหมายเพื่อเพิ่ม และดีกว่าความสามารถในการตั้งเป้าหมายการออม
Hemathulin & Chaichana, 2015	ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชากรในเขตพื้นที่ตำบลกุดสระ อำเภอมะนัง จังหวัดอุดรธานี	ปัญหาด้านพฤติกรรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน คือประชาชนขาดความรู้ในการจัดทำบัญชีครัวเรือน และไม่มีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เงินอย่างต่อเนื่องปัญหาด้านการออม คือ ประชาชนมีพฤติกรรมการออมเงินที่น้อยและไม่มีการบริหารจัดการด้านการใช้เงินในแต่ละวันจึงทำให้ไม่สามารถเก็บออมเงินไว้ใช้ยามจำเป็นได้ และปัญหาด้านการกู้ยืม คือประชาชนมีภาระหนี้สินการกู้ยืมจากธนาคาร และกู้ยืมเงินมาเพื่อซื้อบ้าน รถยนต์ ที่ดินและการศึกษาบุตรหลาน
Ngernman, Sirikanjanaporn & Uphot, 2017	รูปแบบการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจครอบครัว	การบันทึกบัญชีสมาชิกในครอบครัวจะมีส่วนร่วมในการจัดบันทึกเนื่องจากได้รับรู้ถึงรายรับหรือรายจ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละวัน ส่วนขั้นตอนการวิเคราะห์และจัดทำรายงานนั้น ในแต่ละเดือนครอบครัวจะนำข้อมูลที่ได้จากการจัดบันทึกมาสรุปรายรับ รายจ่ายในครัวเรือน ต้นทุนประกอบอาชีพพร้อมทั้งวิเคราะห์รายการที่เกิดขึ้นทำให้สามารถสรุปกำไรขาดทุนจากการประกอบอาชีพได้ ส่วนการใช้ประโยชน์ในการบริหารและตัดสินใจทางการเงิน พบว่ามีการประยุกต์ใช้

ผู้แต่ง-ปี ค.ศ.ที่ตีพิมพ์	เนื้อหา	แนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือน
		บัญชีครัวเรือนในการดำเนินชีวิตประจำวัน สามารถลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง และนำข้อมูลจากการบันทึกบัญชีหาวิธีการเพิ่มรายได้ รวมถึง ช่วยในการวางแผนการใช้จ่ายเงินของครอบครัวสมาชิกในครอบครัวมีวินัยในการใช้จ่ายเงิน ทำให้หนี้สินลดลงและมีเงินออมเพิ่มขึ้น
Raharjo, A. P., & Kamayanti, A. (2015)	Household Accounting Values and Implementation Interpretive Study	แนวทางการทำบัญชีครัวเรือน หลักการไว้วางใจได้ (Trust) หลักไม่ซ้ำซากจำเจ (Not redundant) หลักการป้องกัน (Preventive) หลักมีวิสัยทัศน์ (Visionary) และ หลักมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effective and efficient)
Alias, N., Sadique, R. M., Bakar, N. A., & Onasis, D. (2021)	Household Accounting: A case study of Johor	รูปแบบการใช้จ่ายของครัวเรือนในรัฐยะโฮร์ที่มีบทบาทสำคัญในการรับรองความมั่นคงทางการเงินและความยั่งยืนของครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤต ดังนั้น หน้าที่สำคัญของการบริโภคจึงกลายเป็นประเด็นหลักที่ต้องให้ความสำคัญ การบริโภคขึ้นอยู่กับแนวคิดการใช้จ่ายขั้นพื้นฐาน 3 ประการ ได้แก่ รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของครัวเรือน รายจ่ายที่ไม่บริโภคในครัวเรือน และรายจ่ายในปัจจุบัน ในขณะที่กำหนดต้นทุนของสินค้าและบริการ วิธีการที่ใช้ ได้แก่ การได้มา การบริโภค และการชำระหนี้ การจัดประเภทรายการค่าใช้จ่ายขึ้นอยู่กับกลุ่มค่าใช้จ่ายสิบสามกลุ่มตามคำแนะนำของการจำแนกการบริโภคส่วนบุคคลตามวัตถุประสงค์ (COICOP) สหประชาชาติ COICOP จำแนกการบริโภค ออกเป็น 13 กลุ่ม โดยกลุ่มรายจ่ายที่สิบสามเป็นรายจ่ายที่ไม่บริโภค ขณะที่อีก 12 รายเป็นรายจ่ายเพื่อการบริโภค รายการค่าใช้จ่าย กลุ่มรายจ่ายทั้ง 13 กลุ่ม มีดังนี้ 1. อาหารและเครื่องดื่มไม่มีแอลกอฮอล์ 2. เครื่องดื่มแอลกอฮอล์และยาสูบ 3. เสื้อผ้าและรองเท้า 4. ที่อยู่อาศัย น้ำ ไฟฟ้า แก๊ส และเชื้อเพลิงอื่นๆ 5. เครื่องตกแต่ง เครื่องใช้ในครัวเรือน และการดูแลรักษาสถานที่ตามปกติ 6. สุขภาพ 7. ขนส่ง 8. การสื่อสาร 9. บริการนันทนาการและวัฒนธรรม 10. การศึกษา 11. ร้านอาหารและโรงแรม 12. สินค้าและบริการเบ็ดเตล็ด และ 13. ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดและค่าใช้จ่ายทางการเงิน

จากปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญของภาคครัวเรือนในการบริหารจัดการเงินในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ความท้าทายของบัญชีครัวเรือนในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 และแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อช่วยในการวางแผนทางการเงินและจัดการหนี้สินที่กล่าวมา สามารถสรุปได้ว่าแนวทางการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อช่วยในการวางแผนทางการเงินในช่วงสถานการณ์วิกฤตต่าง ๆ รวมทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 นั้นต้องมีการจัดทำบัญชีครัวเรือนแบบมีส่วนร่วมทั้งครอบครัว โดยวิธีการปรับตัว 3 ขั้นตอน ดังนี้ คือ 1. หาทางเพิ่มรายรับ 2. ตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออก หรือลดลง และ 3. ส่วนที่เหลือจากรายรับหักรายจ่ายสามารถวางแผนเป็นเงินออมของครัวเรือนเพื่อนำไว้ในยามฉุกเฉินได้ โดยยึดหลักแนวทางการทำบัญชีครัวเรือนได้แก่ หลักการไว้วางใจได้ (Trust) หลักไม่ซ้ำซากจำเจ (Not redundant) หลักการป้องกัน (Preventive) หลักมีวิสัยทัศน์ (Visionary) และ หลักมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effective and efficient) ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 1) ความ

พอประมาณ บัญชีพอเพียงจะแสดงรายรับรายจ่าย ให้สมดุลหรือเกินดุล เพราะว่าหากขาดดุลจะก่อให้เกิดหนี้สิน เนื่องจากการใช้จ่ายเกินตัว ถ้าเกินดุลจะเกิดเงินออม นำไปลงทุนในสินทรัพย์ หรือการบริจาค แบ่งปันช่วยเหลือผู้อื่นได้ 2) ความมีเหตุผล บัญชีพอเพียงจะทำให้ครัวเรือนหรือบุคคลทราบว่ารายรับรายจ่าย มีอะไร จำนวนเท่าใดจะมีวิธีการใดที่ช่วยเพิ่มรายรับ หรือลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น 3) ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บัญชีพอเพียงจะทำให้รู้จักการออมเงิน การลงทุนในสินทรัพย์ที่จะก่อให้เกิดรายได้หรือผลตอบแทน มีเงินใช้ยามจำเป็นฉุกเฉิน 4) เงื่อนไขความรู้ บัญชีพอเพียงช่วยให้ครัวเรือนหรือบุคคลรู้จักการจัดทำบัญชี รู้วิธีการวิเคราะห์รายรับ-รายจ่าย รู้แนวทางการประหยัดค่าใช้จ่าย 5) เงื่อนไขคุณธรรม บัญชีพอเพียงช่วยสร้างวินัยการใช้จ่าย ประหยัด อุดม ซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ไม่โลภ ไม่เบียดเบียน ไม่ทำเกินตัว จนตนเองและผู้อื่นเดือดร้อนหรือลำบาก (Henchokchaichana, 2016)

การจัดทำบัญชีครัวเรือน การวางแผนทางการเงินและการจัดการหนี้สินในช่วงการระบาดของโควิด-19

การดำเนินการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อช่วยในการวางแผนทางการเงินและการจัดการหนี้สินในช่วงการระบาดของโควิด-19 สามารถสรุปได้ตามภาพที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **สมุดบันทึกการรับ** จะใช้สำหรับการบันทึกการรับเงินในแต่ละวัน โดยมีวิธีการบันทึกดังต่อไปนี้

1.1 **ช่องวันที่** จะใช้บันทึกการรับในแต่ละวัน

1.2 **ช่องรายละเอียดการรับ** จะใช้บันทึกรายละเอียดการรับของแต่ละบุคคลหรือครอบครัว

1.3 **รวมรายรับทั้งสิ้น** จะใช้บันทึกการรับในแต่ละวัน

1.4 **รวม** จะใช้บันทึกยอดรวมของรายรับแต่ละรายการตั้งแต่วันที่ 1-30 หรือ 31 ของแต่ละเดือนเพื่อจะได้ทราบว่าในแต่ละเดือนแต่ละคนหรือครอบครัวมีรายรับเป็นจำนวนเงินเท่าใดเพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนทางการเงินต่อไป

2. **สมุดบันทึกการจ่าย** จะใช้สำหรับการบันทึกการจ่ายเงินในแต่ละวัน โดยมีวิธีการบันทึกดังต่อไปนี้

2.1 **ช่องวันที่** จะใช้บันทึกการจ่ายในแต่ละวัน

2.2 **ช่องรายละเอียดการจ่าย** จะใช้บันทึกรายละเอียดการจ่ายของแต่ละบุคคลหรือครอบครัว

2.3 **รวมการจ่ายทั้งสิ้น** จะใช้บันทึกการจ่ายในแต่ละวัน

2.4 **รวม** จะใช้บันทึกยอดรวมของการจ่ายแต่ละตัวตั้งแต่วันที่ 1-30 หรือ 31 ของแต่ละเดือนเพื่อจะได้ทราบว่าในแต่ละเดือนแต่ละคนหรือครอบครัวมีการจ่ายเป็นจำนวนเงินเท่าใดเพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนทางการเงินต่อไป

สมุดบันทึกรายรับ										สมุดบันทึกรายจ่าย									
ประจำเดือน.....พ.ศ.....										ประจำเดือน.....พ.ศ.....									
1.วันที่	เงินเดือน /ค่าจ้าง	ขาย สินค้า	เงิน กู้ยืม	รายได้ ค่า	รายได้ค่า	รายได้ ค่า	รายได้ค่า	รายได้ ค่า	3.รวม รายรับ ทั้งสิ้น	วันที่	ค่าของใช้	ค่าอาหาร	ค่า เดินทาง	ค่า นันทนาการ	ค่า โทรศัพท์	ค่า ค่าเช่าบ้าน/ ค่าผ่อนบ้าน	ค่า ค่าใช้จ่าย	รวม	รวม
1././65										1././65									
2././65										2././65									
3././65										3././65									
4././65										4././65									
5././65										5././65									
6././65										6././65									
7././65										7././65									
8././65										8././65									
9././65										9././65									
10././65										10././65									
11././65										11././65									
12././65										12././65									
13././65										13././65									
14././65										14././65									
15././65										15././65									
16././65										16././65									
17././65										17././65									
18././65										18././65									
19././65										19././65									
20././65										20././65									
21././65										21././65									
22././65										22././65									
23././65										23././65									
24././65										24././65									
25././65										25././65									
26././65										26././65									
27././65										27././65									
28././65										28././65									
29././65										29././65									
30././65										30././65									
31././65										31././65									
4.รวม										รวม									

ภาพที่ 2 สมุดบันทึกรายรับและรายจ่าย

โดยปัจจุบันผู้ทำบัญชีครัวเรือนจะทำในรูปแบบของสมุดบัญชีแล้วก็ตาม แต่ยังสามารถจัดทำในรูปแบบอื่น ๆ ตามที่ถนัดได้เช่นใช้ โปรแกรม Excel ในการบันทึกการรายการ หรืออาจใช้แอปพลิเคชันในการบันทึกการรายรับรายจ่ายได้อีก อาทิ 1) แอปพลิเคชัน Fortune city สามารถบันทึกการรายรับรายจ่ายแบบ Gamified หรือก็คือการนำเกมเข้ามาดัดแปลงให้กลายเป็นโปรแกรมทางบัญชีทำให้ไม่น่าเบื่อและไม่ยากในการใช้งาน 2) แอปพลิเคชัน Spendee สามารถบันทึกค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันแบบแยกออกเป็นหมวดหมู่ได้อย่างชัดเจนเช่นกัน 3) แอปพลิเคชัน Piggipo เป็นแอปพลิเคชันที่พัฒนาโดยคนไทยช่วยให้สามารถวางแผนการเงินครัวเรือนได้ง่ายขึ้น 4) แอปพลิเคชัน Hinakko Expense โดยภายในแอปพลิเคชันนี้ สามารถบันทึกหมวดหมู่และตัวเลขใช้จ่ายได้ตามปกติ และมี Memo ที่จะทำให้รับรู้สถานะทางการเงินครัวเรือนได้ดีขึ้น และยังมีแอปพลิเคชันอื่น ๆ ตัวอย่าง แอปพลิเคชัน Oh My Cost แอปพลิเคชัน Money Lover แอปพลิเคชัน Wallet Story- Expense Manager แอปพลิเคชัน Money Easy แอปพลิเคชัน Money Pro และแอปพลิเคชัน Household Account Book เป็นต้น (Sakura, 2021)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ปัญหาสำคัญของภาคครัวเรือนที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ก็คือ จะมีประชาชนจำนวนหนึ่งตกงาน ถูกลดจำนวนชั่วโมงทำงาน ทำให้รายได้ลดลง ในขณะที่รายจ่ายมีจำนวนเท่าเดิมและอาจกำลังจะเพิ่มขึ้นเนื่องจากสถานการณ์อื่น ๆ อาทิ ค่าน้ำมันที่สูงขึ้น สินค้าอุปโภคบริโภคขึ้นราคา เป็นต้น ส่งผล

ให้หลายครัวเรือนมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตประจำวัน จึงต้องหาทางแก้ปัญหาด้วยการสร้างหนี้เพิ่มขึ้น เพื่อนำมาใช้จ่ายในการดำรงชีวิต และส่งผลให้ลดหรือหยุดการออมเงินหรือออมเงินได้น้อยลง รวมทั้งหนี้สินที่สร้างขึ้นมาก ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นหนี้ที่สร้างขึ้นมาก่อนแต่เป็นหนี้สินเพื่อนำมาใช้จ่าย ก็จะทำให้หนี้สินภาคครัวเรือนโดยรวมสูงขึ้นด้วย ซึ่งทางแก้ปัญหาหนี้สินหรือรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่ายนั้นของแต่ละครัวเรือน ควรที่จะทำบัญชีครัวเรือนซึ่งจะทำให้ผู้จัดทำบัญชีครัวเรือนทราบข้อมูลตั้งรายละเอียดย่อยต่อไปนี้

1. การบันทึกรายรับ รายจ่ายของแต่ละคนหรือครอบครัว เพื่อจะรู้ว่ามียารับอะไรบ้าง เป็นจำนวนเงินเท่าใด และมีรายจ่ายอะไรบ้างเป็นจำนวนเงินเท่าใดเมื่อได้เห็นข้อมูลทางด้านตัวเลขทั้งด้านรายรับและรายจ่าย จะทำให้บุคคลหรือครอบครัวเปรียบเทียบรายรับและรายจ่ายในแต่ละเดือนของตนเองได้ ว่าแต่ละเดือนมียารับหรือรายจ่ายมากกว่ากัน

2. ปรับลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นให้ลดลง หรือตัดรายจ่ายส่วนนั้นออกเพื่อให้มีรายรับมากกว่ารายจ่าย หรือให้รายรับคงเหลือมากขึ้น และถ้าสามารถเพิ่มรายรับให้เพิ่มขึ้นก็จะทำให้มีเงินเหลือมากขึ้น เบื้องต้นไม่ควรจะให้มียารายจ่ายสูงเกินรายรับ เพราะอาจจะก่อให้เกิดหนี้สินตามมา

3. เมื่อได้ตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป หรือลดรายจ่ายให้น้อยลง หรือเพิ่มรายรับให้มากขึ้นแล้ว ก็จะทำให้บุคคลหรือครอบครัวมีเงินคงเหลือ ซึ่งส่วนที่เหลือก็จะสามารถเก็บเป็นเงินออมหรือเงินสำรองไว้ใช้ในยามฉุกเฉินได้

นอกจากนี้ในภาพรวมหนี้สินภาคครัวเรือนก็จะสามารถลดลงได้ด้วย ซึ่งแนวทางในการจัดทำบัญชีครัวเรือนสามารถทำได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละบุคคลจะใช้ สมุดบันทึกรายรับรายจ่าย โปรแกรม หรือแอปพลิเคชัน ก็ได้ แต่สิ่งที่สำคัญคือต้องมีการทำอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ ก็จะสามารถช่วยวางแผนทางการเงินและการจัดการหนี้สินในช่วงระบาดของโควิด-19 นี้ได้

เอกสารอ้างอิง

- Alias, N., Sadique, R. M., Bakar, N. A., & Onasis, D. (2021). Household Accounting: A case study of Johor. *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, 6(18), 257-261.
- BangkokBiz News. (2022). EIC fears the impact of "Omicron" to drive the problem of informal debt soaring. Retrieved March 3, 2022 from Bangkok Business: <https://www.bangkokbiznews.com/business/983326>.
- Belghith, N. H., & Arayavechkit, T. (2021). *Impact of COVID-19 on Thailand's households – Insights from a rapid phone survey*. Retrieved March 3, 2022, from WorldBank.org: <https://blogs.worldbank.org/eastasiapacific/impact-covid-19-thailands-households-insights-rapid-phone-survey>

- Chaisrisawassuk, S. (2021). Finding a balance for solving household debt. Retrieved April 1, 2022, from the Than Economics Column, Post Today:
<https://www.posttoday.com/finance-stock/columnist/665868>.
- Hemathulin, C. & Chaichana, J. (2015). Factors Affecting Household Accounting Behavior of Population in Kutsa Sub-District, Mueang District, Udon Thani Province. *Academic Journal of Santaphon College*, 1(1), 42-49.
- Henchokchaichana, N. (2016). Sufficiency accounting: poverty alleviation. *Journal of Accounting Professions* , 12(36), 79-84.
- Kaewthong. S. (2009). Evaluation of household accounting records to reduce the debt problem of farmers in Yupo sub-district, Muang district, Yala province. Doctoral dissertation, Prince of Songkhla Nakarin University.
- Kasikorn Research Center. (2022). The continued increase in product prices in contrast to revenues pushed the KR-ECI index in Jan. 65 to a record low. Retrieved April 1, 2022 from Kasikorn Research Center: <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/economy/Pages/KR-ECI-0222.aspx>.
- Rodmuan, K. (2020). Keep an eye on the end of the year (household) debt is flooded! Retrieved April 1, 2022 from Thai Post: <https://www.thaipost.net/main/detail/120017>.
- Nakontharn, D. (2022). 2022, the year of solving household debt problems. But this work is not a pig! Retrieved March 3, 2022 from Bank of Thailand: https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_1Feb2022.aspx.
- Ngernman, N., Sirikanjanaporn, P. & Uphat, J. (2017). Household accounting model for family economic development. *Research and Development Journal Loei Rajabhat University*, 12(41), 59-70.
- Raharjo, A. P., & Kamayanti, A. (2015). Household Accounting Values and Implementation Interpretive Study. *The Indonesian Journal of Accounting Research*, 18(1).
- Ruangsinpinya, P. (2012). Household Accounts", a matter of concern that has been overlooked. *Journal of Management Science and Information Science Naresuan University*, 7(1), 20-28.

- Sakura, S. (2021). Recommended 10 applications to record income - expenses for household accounts. easy to use It's convenient to look backwards. Retrieved April 13, 2022 from Thaiware: <https://review.thaiware.com/1993.html>.
- Thai Post. (2021). Covies make more debt - until it spikes. Retrieved 1 April 2022 from Thai Post: <https://www.thaipost.net/columnist-people/18737/>
- Thansettakij Digital . (2021). COVID-19 pushes households Facing 'reduced income - increased expenses'. Retrieved April 1, 2022 from Digital Economy Base: https://www.thansettakij.com/money_market/502254.
- Tungnararatchakit, R. (2019). Household debt: a problem that everyone must work together to solve. Retrieved March 3, 2022 from Macroeconomic Department Bank of Thailand: https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_18Jan2022-2.aspx
- Wichitsathien, S. (2014). Development of household accounting forms and processes. in line with the sufficiency economy. Suranaree Technology Journal (Social Sciences), 8(1), 95-118.

Saranya Sritongmas

Lecturer of Business Administration and General Education Center
Dusit Thani College

Watit Intuluck

Assistant Professor, Ph.D., Business Administration and General
Education Center, Dusit Thani College